

Sigurnosni i zaštitni programi u dječjem vrtiću

U slučaju kad se dijete izgubi, najvažnije je da ga ne uhvati panika jer panika je ta koja izaziva traumu koja oštećuje

Inga Seme Stojnović
viša savjetnica za ravnatelje u predškolskim ustanovama u Agenciji za odgoj i obrazovanje
Tijana Vidović
viša savjetnica za predškolski odgoj u Agenciji za odgoj i obrazovanje
Zagreb

U Maslowljevoj hijerarhiji potreba (Maleš, 2003.) potreba za sigurnošću mora biti zadovoljena kao preduvjet zadovoljenja svih ostalih potreba kao što su potreba za pripadanjem i ljubavlju, potreba za samopoštovanjem i potreba za samoaktualizacijom osobnosti. Djetetu je važna sigurnost te stabilna i pouzdana okolina. Tek kad ima zadovoljenu potrebu za sigurnošću, dijete može zadovoljavati ostale potrebe.

U Eriksonovoj teoriji osobnosti također se

Savjetnice Agencije za odgoj i obrazovanje govore o potrebi i razlozima izrade sigurnosnih i zaštitnih programa u vrtiću navodeći teoretska ishodišta za njihovu provedbu. Osobito je korisna predložena struktura za izradu sigurnosnih i zaštitnih programa za koje vrtići traže stručno mišljenje Agencije.

ističe potreba za sigurnošću kao preduvjet zdrave osobnosti. Erikson (1997.) definira osjećaj sigurnosti kao povjerenje da nećemo biti kažnjeni, procjenjivani, proganjani, da nećemo biti fizički i emocionalno uništeni. Nesigurnost može izazvati niz poremećaja kao što su gubljenje sigurnosti, pojava vlastitog osjećaja *ja*, gubitak osjećaja da je naše fizičko i emocionalno *ja* zaštićeno.

Jedna od četiri osnovne potrebe prema Glasseru (1996.) jest potreba za sigurnošću. Dužnost je i odgovornost odraslih, djetetu bliskih osoba, da se brinu o zaštiti i sigurnosti djeteta. Ukoliko ta briga izostane, možemo govoriti o zanemarivanju djeteta. U

životu i odrasli i djeca mogu biti izloženi nizu rizičnih situacija, ugrožavajućih za naš fizički i psihički integritet. Izvori takovih ugrožavajućih okolnosti mogu biti situacije u kojima postoji:

1. krivac
2. propusti
2. slučajnosti na koje ne možemo djelovati.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa pokrenulo je na državnoj razini inicijativu da svaki vrtić izradi sigurnosno-zaštitne i preventivne programe. Svrha sigurnosnih i zaštitnih programa jest spriječiti eventualne krizne situacije i za njih se pripremiti. Sigurnosni i zaštitni programi imaju za cilj sve ove navedene

grupe ugrožavajućih situacija svesti na najmanju moguću mjeru, odnosno postići maksimalno ublažavanje štetnih posljedica svih rizičnih situacija. Sigurnosni, zaštitni i preventivni programi zajedno s protokolima ponašanja prvenstveno pokrivaju područje prava djece na zaštitu, na sigurnost.

Zašto uopće izrađivati sigurnosne i zaštitne programe?

Pitanje koje sigurno potiče brojne dileme i rasprave. *Trebaju li nam takvi programi i kako ih treba izraditi?* Promišljajući o mogućim odgovorima na ova pitanja te razmatrajući pozitivne i negativne strane ovakvih programa, treba se usredotočiti na jednu jedinu i najvažniju činjenicu – onu da je važno jedino to da dijete tijekom boravka u vrtiću i provođenja vrtićkih aktivnosti izvan vrtića mora biti potpuno SIGURNO!

Osim ovog razloga izrade programa, važan je i drugi, a taj je pojašnjavanje i osvještavanje uloga svih djelatnika zaposlenih u dječjem vrtiću. Svaki djelatnik mora biti svjestan svoje uloge u osiguravanju sigurnog okruženja za rast i razvoj djece. Iako je rad svakog vrtića određen humanističko-razvojnog koncepcijom, temeljen na ideji humanizma i suvremenim znanstvenim spoznajama i trebao bi podrazumijevati sigurnost na prvom mjestu, nije nepotrebno još promišljati i poboljšavati siguran boravak djeteta u vrtiću. Kao i svaki program, i ovaj će imati dio svojih autonomnih ciljeva, zadaća i sadržaja rada u odnosu na program rada vrtića jer daje naglasak na jedan vrlo bitan aspekt rada s djecom. Ili, još bolje rečeno, cilj je **planski** osigurati da organizacijski i materijalni uvjeti u kojima dijete boravi budu takvi da je dijete **zaštićeno i sigurno**. Sigurnost je na vrlo visokom mjestu među razlozima zbog kojih roditelji upisuju djecu u vrtić. To je potvrdilo i *Istraživanje želja i potreba hrvatske obitelji za programima izvanobiteljskog predškolskog odgoja*, Zagreb,

Sedam dobrih razloga za izgrađivanje Europe za i sa djecom su:

1. Djeca nisu mali ljudi s malim ljudskim pravima.
2. Djeca su ranjiva. Ona trebaju više, a ne manje zaštite.
3. Nikakvo nasilje nad djecom nije opravdano (dozvoljeno).
4. Svako nasilje nad djecom može se prevenirati.
5. Zaštita djece mora biti strateški cilj.
6. Dječja prava obvezuju sve nas.
7. Poštujući i promičući prava djece Europa se razvija i raste.

1997. Najčešći razlozi za uključivanje djeteta u predškolski program su:

- druženje djeteta i igra s drugom djecom (22,3 %)
- mogućnost osamostaljivanja djece (17,3 %)
- **djetetova sigurnost dok roditelj radi** (16,1 %).

Sigurnosni i zaštitni programi svoja polazišta nalaze i u trogodišnjem programu donesenom na trećem samitu Vijeća Europe u Varšavi 2005., pod nazivom: *Sedam dobrih razloga za izgrađivanje Europe za i sa djecom* (2006.-2008.). Evo temeljnih polazišta tog programa:

- Njime se želi osigurati promicanje ljudskih, a posebno dječjih prava.
- Program posebno promiče: prava djece i zaštitu djece od svih oblika nasilja (zlostavljanja, zanemarivanja).
- Program treba pomoći svima koji donose odluke i određuju nacionalne strategije za promicanje dječjih prava, ali isto tako i onima koji te strategije provode u radu s djecom.
- Ključne metode u provođenju ovog programa su: interdisciplinarnost, integrirani pristup, partnerstvo i komunikacija.

Izgubljeno dijete - najvažnija je priprema

U izvješćima vrtića najrjeđe se susreće protokol za postupanje u slučaju da se dijete izgubi. Moguće je da je razlog

tomu što se o negativnim događanjima izbjegava pričati. Sigurnosnim programima stvara se spremnost za djelovanje u takvim kriznim situacijama, osjećaj da nismo bespomoćni i da se znamo nositi sa situacijom. Najvažnija priprema jest da se znamo *emocionalno* nositi s teškim situacijama. Kad djeca i odrasli znaju unaprijed protokole ponašanja, više nije problem o tome pričati. Važno je da sigurnosni i zaštitni programi imaju i preventivno i ublažavajuće djelovanje s obzirom na posljedice. Upute za djecu mogu biti u obliku pjesmice, rime, stihova, npr. *Znam što ću ako se izgubim...* U slučaju kad se dijete izgubi, najvažnije je da ga ne uhvati panika jer panika je ta koja izaziva traumu koja oštećuje. Djecu hvata panika jer najčešće misle da ih više nikada neće naći. Kroz simboličke igre dijete može imati iskustvo takve situacije. Naša intervencija neće ići u smjeru da strah nestane. Prirodno je da dijete ima strah. Ono treba biti sigurno u poruku odraslih, imati povjerenje 'Sve ću učiniti da te zaštitim kad strah dođe'. Kad govorimo o samozaštiti, treba imati na umu da djeca vrlo kratko pamte upute. Upute ne smiju biti negativne. Kroz igre uloga može se predvidjeti što bi bilo tipično u teškoj situaciji... djeca su intuitivna, može ih se pitati što bi za njih bilo zastrašujuće. **Kod planiranja i provođenja ovih aktivnosti važno je voditi brigu da one budu sukladne dobi djece kako dijete ne bi bilo u situaciji da**

Struktura sigurnosnog i zaštitnog programa

predškolskog odgoja i obrazovanja za koji se traži suglasnost, odnosno stručno mišljenje

UVOD

CILJ I ZADAĆE

kratak opis potreba za programom prema Programskom usmjerenju odgoja i obrazovanja predškolske djece 1991. i specifičnostima programa

ORGANIZACIJA

- oblik programa glede koncepcije, vremensko određenje programa: dnevno, tjedno, godišnje
- dob i broj djece/skupina, prema važećim standardima (Standardi društvene brige za 1983.)
- stručni djelatnici-odgajatelji, stručni suradnici i drugi (za specijalizirane programe) te mogući vanjski stručni suradnici
- navesti protokole postupanja za svaku rizičnu i ugrožavajuću situaciju te načine organizacije u takvim situacijama, npr. neki od protokola:
 - Podsjetnik na postupke i metode djelovanja kad roditelj ne dođe po dijete na vrijeme
 - Podsjetnik na postupak i metode djelovanja ako dijete pobjegne iz vrtića
 - Podsjetnik na postupke i metode djelovanja kod preuzimanja i predaje djeteta roditelju
 - Podsjetnik na postupke i metode djelovanja pri korištenju igrališta
 - Podsjetnik na postupke i metode pružanja prve pomoći
 - Podsjetnik na postupke i metode djelovanja u svrhu povećanja sigurnosti djece u sobi dnevnog boravka i ostalim prostorima vrtića
 - Podsjetnik za postupke i mjere nadzora kretanja osoba u objektu

MATERIJALNI UVJETI

- prostorni uvjeti (veličina i druga obilježja vanjskog i unutrašnjeg prostora), opća i didaktička oprema ...
- navesti koji su materijalni uvjeti potencijalno opasni za djecu. Neki izvori opasnosti koji mogu utjecati na sigurnost djece u vrtiću:
 - prilaz vrtiću, površine igrališta, ograde oko igrališta
 - sanitarije, stepenice, prozori, vrata;
 - opasne stvari (električna struja i oštri predmeti – noževi, škare, igle);
 - sitni predmeti (kotačići, kuglice, ključići);
 - slatkiši (tvrdi bomboni, žvakaće gume);
 - najlon – vrećice, vrpce, trake, užad;

- sredstva za čišćenje;
- penjalice, tobogan, ljuljačke, užad, vrtuljci;
- oštri predmeti (staklo, igle);
- domaće životinje;
- prometna sredstva;
- nepoznate osobe (poziv u automobil, poziv u šetnju, nuđenje slatkišima)
- Osim navedenih opasnosti svaki vrtić je dužan navesti specifične uvjete i situacije iz svog svakodnevnog rada koje mogu biti ugrožavajuće za dijete.

SKRB ZA ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ

- praćenje i očuvanje zdravlja djece, prehrana, higijenski uvjeti i dr. s posebnim naglaskom na sigurnost i zaštitu zdravlja djece i postupanjima u situacijama kad je zdravlje djeteta ugroženo

ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD

- koncepcija programa, zadaće
- načini provedbe ciljeva i zadaća rada (metode i oblici) te sadržajni i interaktivni uvjeti provedbe programa
- načini razvijanja navika i praktičnih vještina za samozaštitu i samoočuvanje (voditi brigu da to ne pre-raste mogućnosti djeteta)
- jačanje socijalne kompetencije djeteta za suočavanje s potencijalno opasnim, ugrožavajućim situacijama
- obveze u kreiranju kurikuluma odgojnih skupina
- načine pripremanja, praćenja i vrednovanja programa

STRUČNO USAVRŠAVANJE DJELATNIKA

- na razini ustanove, individualno, a posebno u području sigurnosti i zaštite djece
- kako se nositi sa stresom u kriznim situacijama i nakon njih

SURADNJA

- s roditeljima: svi oblici suradnje na ujednačavanju odgojnog djelovanja u području sigurnosti i zaštite djece
- s lokalnom zajednicom: osvješćivanje uloge društvene sredine u osmišljavanju načina zaštite djece u kriznim situacijama

FINANCIRANJE SIGURNOSNOG I ZAŠTITNOG PROGRAMA

- lokalna samouprava
- uplate roditelja
- donacije

osjeća nesigurnost i nedovoljnu zaštitu od odraslih s kojima živi.

Sigurnosni i zaštitni programi koji će se provoditi s djecom predškolske dobi moraju udovoljavati:

1. svjetskim i nacionalnim pravnim aktima;
2. temeljnim dokumentima koji u Republici Hrvatskoj reguliraju provođenje predškolskih programa;
3. važećim državnim standardima koji reguliraju uvjete njegove provedbe;
4. te moraju biti verificirani za provođenje od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

Osim što program mora udovoljavati navedenim pravnim aktima, on mora imati i određenu strukturu. U strukturi je važno obuhvatiti materijalnu (fizičku) sigurnost djeteta, načine organiziranja odraslih u različitim potencijalno opasnim situacijama i načine rada s djecom na osnaživanju i razvijanju vještina za samozaštitu i samočuvanje (psihološka sigurnost).

Važno je da u izradi programa sudjeluju, uz odgajatelje, stručni suradnici te ravnatelj ustanove koji program i potpisuje. Nadalje, važno je da se program temelji na određenoj stručnoj literaturi i da su stručnjaci ujednačeni u načinu iznošenja svojih postavki. Takav program odražava timski pristup stručnom radu i izraz je kvalitete stručnog rada. U izradu programa potrebno je uključiti sve djelatnike u vrtiću i roditelje. Jako je važno da svatko iz svoje uloge promisli koje su rizične situacije koje treba obuhvatiti. To znači razmotriti moguće izvore opasnosti i osigurati po-

Tek kad ima zadovoljenu potrebu za sigurnošću, dijete može zadovoljavati ostale potrebe

Važno je da dijete tijekom boravka u vrtiću i provođenja vrtićkih aktivnosti izvan vrtića bude potpuno sigurno

suvremeni trenuci u predškolskom odgoju

Prava djeteta

Prema UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta čiji je potpisnik i naša država, 'Dijete ima pravo na zaštitu od zlostavljanja i zanemarivanja i svih oblika tjelesnog i duševnog nasilja. Dijete ima pravo za zdravstvenu zaštitu, liječenje i opravak od bolesti, na primjerenu hranu, pitku vodu i na čistoću okoliša.' Konvencija o pravima djeteta sadrži 54 članka, a s obzirom na vrste prava na koja se odnose možemo govoriti o četiri grupe prava: prava preživljavanja, razvojna prava, zaštitna prava i prava sudjelovanja. Sigurnosni i zaštitni programi vrtića posebno trebaju biti u funkciji pomoći djeci da žive i uživaju svoja zaštitna prava, prava preživljavanja i pravo sudjelovanja iako dotiču i uključuju sva druga prava.

Zaštitna prava

Zaštitna prava uključuju one članke Konvencije koji osiguravaju zaštitu djece na mnogim područjima od zlostavljanja, zanemarivanja, izrabljivanja, mučenja do otmice, prostitucije. To su npr. pravo na zaštitu od zlostavljanja, zlostavljanje i zanemarivanje, zabranu dječjeg rada, zaštitu od droga, alkohola, duhana, zaštitu djece izbjeglica, djece u oružanim sukobima, djece u zatvorima. Navodimo neke od članaka:

Članak 19.

zaštita od zlostavljanja i zanemarivanja

Članak 34.

zaštita od seksualnog izrabljivanja

Članak 37.

kažnjavanje bez mučenja i okrutnost

Pravo na samozaštitu prakticira se iskustveno kroz igre uvjeravanja, igre kako zastupati svoja prava, zatim kroz razne igre uloga.

Prava preživljavanja

članak 18.

odgovornost roditelja i odgajatelja za odgoj

članak 24.

pravo na zdravlje i zdravstvenu zaštitu

članak 25.

pravo na provjeru onih koji brinu o djetetu

članak 27.

pravo na standard života

članak 41.

pravo na nadređenost boljih standarda

Pravo sudjelovanja

Članak 3.

najbolji interesi djeteta

Članak 15.

sloboda druženja (uz poštivanje prava, zdravlja, sigurnosti drugih)

Članak 17.

pravo na informacije iz raznih izvora (posebice informacije o zdravlju)

tpuno razumijevanje razina djelovanja i razina odgovornosti svakog pojedinog zaposlenika u njihovom otklanjanju.

Kako djelatnici vrtića znaju da su se profesionalno realizirali i napravili dobre preventivne, sigurnosne i zaštitne programe?

Onda kad rade ono što ih zadovoljava, kad je to što rade za njih vrijedno samo po sebi, vrijedno bez drugih dobitaka. Kad sami sebi (kao profesionalci) mogu reći da su učinili sve da dijete u njihovoj blizini bude sigurno i zaštićeno! Sigurnosnim i zaštitnim programima želimo postići unutarnje prihvaćanje: *Želim to izvršiti jer osjećam da je to moj nalog iznutra, znam da je to dobro i vrijedno za dijete.* Kad se taj unutrašnji konsenzus postigne, sigurnost djece će se povećati. Proces stvaranja ovih programa nikada nije gotov jer današnji način života i situacije u kojima se često nalazimo ne dozvoljavaju nam da ga završimo. Jako je važno program i protokole nadopunjavati tijekom rada i pojavljivanja novih situacija koje su važne za sigurnost djece. Nije dovoljno samo imati zadovoljenu formu – najvažnije je da prava žive u vrtiću.

Literatura:

1. Goleman, D. (2000.): *Emocionalna inteligencija*, Mozaik knjiga, Zagreb
2. Juul J. (1996.): *Vaše kompetentno dijete*, Educa, Zagreb
3. Maleš D.; Milanović M.; Stričević S. (2003.): *Živjeti i učiti prava*, FF PRESS, Zagreb
4. *Odluka o elementima standarda društvene brige o djeci predškolskog uzrasta (1983.)*: Narodne novine, br. 29, Zagreb
5. *Pozitivni sadržaji za djecu i o djeci*, (2007.), Republika Hrvatska, Pravobraniteljica za djecu, Zagreb
6. Shapiro A. (1998.): *Kako razviti emocionalnu inteligenciju djeteta*, Mozaik knjiga, Zagreb
7. Žanko N. (1999.): *Osnove Transakcijske analize*, Alinea, Zagreb